

Datum: 2024-10-24

Dnr: 3.2-24/0050

3.1-24/0071

Beslut i fråga om oredlighet i forskning

Beslut

Nämnden för prövning av oredlighet i forskning (nedan nämnden) beslutar att [REDACTED] och [REDACTED] inte gjort sig skyldiga till oredlighet i forskning.

Bakgrund

Den 22 mars 2024 inkom en anmälan om oredlighet i forskning till nämnden från [REDACTED].

Den 24 april 2024 överlämnade Södertörns högskola ett ärende om oredlighet i forskning till nämnden. Överlämnandet har skett i enlighet med 6 § i lagen (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning. Överlämnandet innehöll samma handlingar och misstankar som anmälan.

Forskningen avser marinarkeologi och de misstankar som inkommit rör plagiering eller självplagiering och förfalskning. Misstankarna riktas mot ansökningar, rapporter eller artiklar som [REDACTED] varit delaktig i.

Misstankarna om plagiering eller självplagiering avser följande:

1. Rapport

[REDACTED]

Anmälaren menar att stora delar av texten, framförallt sidorna 46 – 51, 56, 59 och 69, innehåller en presentation av anmälarens idéer, data och resultat som av [REDACTED] framställs som sina egna. Anmälaren anser att hans insats inte framgår fullt ut i texten och att det är fråga om plagiering. Anmälaren anger att han tagit initiativ till flertalet av de experiment som presenteras, exempelvis analys av Pb-isotoper, osteologisk analys och DNA-analys, samt att han sökt och fått finansiering för delar av undersökningen som beskrivs i texten. Anmälaren menar också att han uteslutits som medförfattare. För att visa sitt bidrag till det den anmälda texten berör hänvisar anmälaren till en

egen artikel från 2023 som redovisar utförd undersökning, dess analyser och genererade data.

2. Artikel

[Redacted text]

Artikeln misstänks innehålla stora delar text som också återfinns i andra texter som [Redacted] skrivit utan att de ursprungskällorna anges. Dels misstänks plagiering av rapport 1 ovan, dels misstänks plagiering av en rapport från Blekinge Museum (2015:21).

3. Bok

[Redacted text]

Stora textstycken misstänks ha hämtats från andra texter som [Redacted] skrivit utan att de ursprungskällorna angetts. I huvudsak misstänks bok 7 nedan vara plagierad.

4. Artikel

[Redacted text]

Anmälaren anger att det uppges i en fotnot att texten är en översatt, omarbetad och utökad version av artikeln [Redacted] publicerad av [Redacted] 2007. Anmälaren misstänker att det är fråga om plagiering och menar också att det är tveksamt huruvida texten är omarbetad och utökad eftersom de båda texterna har ungefär samma antal ord.

5. Konferenspublikation

[Redacted text]

Anmälaren menar att artikeln innehåller flera textstycken som också återfinns i följande text.

[Redacted text block]

Anmälaren har även riktat misstankar om plagiering mot texter som publicerats mer än tio år innan det att anmälan inkom till nämnden. Det är följande texter:

6. Artikel

[Redacted text block]

Anmälaren anger att artikeln till 97% överensstämmer med följande text:

[Redacted text block]

7. Bok

[Redacted text block]

Enligt anmälan misstänks den anmälda ha använt flera textstycken som han tidigare publicerat i följande texter:

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

8. Rapport

[Redacted text block]

Anmälaren menar att texten är en direkt kopia av följande text utan att det framgår.

[REDACTED]

Anmälan innehåller två misstankar om förfalskning:

9. Anmälaren anger att [REDACTED] i artikeln [REDACTED] (artikel 2 ovan) förmedlar förfalskad information om vem som erhållit externa medel för att kunna utföra den undersökning som redovisas. I texten framstår det som att det är [REDACTED] forskargrupp som erhållit medel när det enligt anmälaren istället var han själv som både sökt och fått medel. Anmälaren menar att [REDACTED] varit fullt medveten hur undersökningen finansierats.
10. Anmälaren menar att det finns förfalskade uppgifter som rör honom i en ansökan och i en rapport till Länsstyrelsen i Blekinge.

Ansökan är:

a) [REDACTED]

Rapporten är:

b) [REDACTED]

I anmälan påtalas att de två texterna inte redovisar undersökningsplatsen och den tidigare forskning som utförts på ett rättvisande sätt. I stället anses att [REDACTED] medvetet beskrivit undersökningsplatsens skick överdrivet negativt. [REDACTED] ska också redovisat ha felaktiga uppgifter om vad anmälares forskargrupp gjort. Som exempel nämns att det står att ”lämningarna av Grifun/Gribshunden framstår idag som en tämligen kaotisk arkeologisk miljö”. Anmälaren menar att [REDACTED] indirekt pekar ut anmälares forskargrupp som ansvarig för detta. Vidare påtalas att [REDACTED] varken i ansökan eller rapporten hänvisar till de publikationer och rapporter som visar vad anmälares forskargrupp utfört på undersökningsplatsen.

Ett annat exempel som lyfts fram i anmälan är att det i ansökan och i rapporten anges att ”den stora påverkan som idag är synlig på vraken anser vi dock understryker att eventuella framtida ingrepp och flytt av timmer bör ske utifrån en noga utförd analys av kunskapspotentialen för olika arkeologiska insatser”. Anmälaren menar att [REDACTED] därmed diskrediterar det som tidigare utförts på undersökningsplatsen och att han inte heller redovisar tidigare forskning och undersökningsplatsen på ett korrekt sätt.

Vidare påtalar anmälaren att [REDACTED] i texterna för fram kritik mot tidigare undersökningsmetoder, vilka fynd som tagits från fyndplatsen, och hur återtäckning av undersökta områden utförts, kritik som anmälaren menar riktas mot honom.

Anmälaren anger att [REDACTED] haft full tillgång till både publicerat och opublicerat material och därmed borde ha redovisat materialet mer ingående.

Utöver vad som angivits ovan för anmälaren fram kritik mot [REDACTED] och hans engagemang och agerande i olika undersökningar av vraket Gribshunden. Anmälaren menar att han misskrediterats av [REDACTED] i exempelvis massmedia och i rapporter till Länsstyrelsen i Blekinge.

Den anmäldes yttrande

[REDACTED] bestrider att han gjort sig skyldig till förfälskning eller plagiering.

[REDACTED] yttrande rörande misstankarna om plagiering

1. Rapport:

[REDACTED] menar att författarskap till undersökningsrapporter tilldelas den som är ansvarig för undersökningen. Han har själv skrivit den löpande texten och den bygger på bidrag från projektdeltagare. Den aktuella rapporten är mer omfattande än normalt och det finns bilagor med angivna författare.

Anmälaren har bidragit till rapporten och han nämns också på flera ställen menar [REDACTED] [REDACTED] Vad gäller misstanken om plagiering anser [REDACTED] att det är oklart vad som avses [REDACTED] menar att han redovisat de analyser som anmälaren utfört och också nämnt hans namn i samband med det. Att anmälaren bidragit till undersökningen finansiellt med erhållna bidrag nämns också enligt [REDACTED] i rapporten.

[REDACTED] menar att anmälaren utförde olika analyser av fyndmaterialet på eget initiativ utan att stämna av det med honom som vetenskapligt ansvarig för undersökningen. [REDACTED] menar också att anmälaren undanhållit resultat från analyser gjorda på fynd från undersökningen. Att anmälaren skulle ha exklusiv rätt att publicera resultat från undersökningen menar [REDACTED] vara felaktigt.

2. Artikel:

[REDACTED] anger att artikeln bygger på tidigare rapporter författade av honom själv och att dessa också refereras till. Det gäller en rapport från 2015 och en rapport från 2019. [REDACTED] menar att en viss återanvändning av eget material är naturligt i det här vetenskapliga fältet. Artikeln är en fördjupning i anslutning till vad som tidigare rapporterats. Någon plagiering av någon annans arbete har inte skett menar [REDACTED] [REDACTED] Däremot anger [REDACTED] att hans medförfattare till artikeln lagt till nya textavsnitt och utvecklat resonemangen. Artikeln ska ses som fördjupning och sammanfattning av tidigare forskning om vraket.

3. Bok:

Boken [REDACTED] är enligt [REDACTED] en lärobok som är en uppdaterad och utökad version av en tidigare bok han skrivit. Han anger att relationen mellan de två böckerna är beskriven i förordet och att båda förlagen var medvetna om detta. Det

finns inga övriga hänvisningar till den tidigare boken i texten. [REDACTED] menar att han prioriterat att hänvisa till originalkällor i stället för till sina egna texter.

4. Bokkapitel: [REDACTED]

Texten är enligt [REDACTED] en återanvändning av en tidigare engelsk text han skrivit som översatts till svenska. Den svenska texten är något omarbetad och förändrad. [REDACTED] påpekar att det av en fotnot framgår att den ena texten är en översatt version av den andra.

5. Artikel: [REDACTED]

[REDACTED] anger att den första texten från 2012 är en peer review-granskad text som han och [REDACTED] vid Stockholms universitet skrivit tillsammans och som sammanfattar ett större forskningsprojekt. Projektet presenterades senare på en konferens 2017. Då gjordes en kortare sammanfattning av projektet till konferensens publikation.

Konferenspresentationen byggde på texten från 2012 men också på andra texter. [REDACTED] menar att det framgår av referenserna i litteraturförteckningen vilka texter som använts. Att detta arbetssätt kunde kritiserats var inget han och hans medförfattare funderade på när de skrev konferenspresentationen.

[REDACTED] yttrande rörande misstankarna om förfalskning

Den första misstanken om förfalskning gäller att inte ange att medel som anmälaren sökt och fått använts i den undersökning som rapporteras i artikel 2. [REDACTED] bemöter misstanken genom att beskriva undersökningen som rapporteras i artikeln. Han anger att han och hans medförfattare mot slutet av texten redogör för vilka institutioner som bidragit med finansiering. De personer som faktiskt sökt och erhållit medlen redovisas inte. Anmälaren är således inte unik i att inte nämnas menar [REDACTED]

Den andra misstanken om förfalskning rör en ansökan om dyktillstånd och en rapport om den undersökning som gjorts efter att tillstånd beviljats. [REDACTED] anger att dyktillståndet och den genomförda undersökningen utförts med utgångspunkt från hans doktorands projekt. I övrigt anger [REDACTED] att han beskrivit undersökningsplatsen ur ett helhetsperspektiv, det vill säga med utgångspunkt från flera undersökningar som gjorts under lång tid. Kommentaren om vrakets sönderfall riktar sig inte mot anmälarens undersökningar specifikt utan mot undersökningar som skett under lång tid, inklusive [REDACTED] egna. Att förespråka vård- och skyddsplan för vraket Gribshunden menar han är naturligt eftersom det både är vetenskapligt viktigt och att det råder dykförbud vid vraket sedan 2013.

Rättslig reglering

Nämnden ska pröva frågor om oredlighet i forskning enligt lagen (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning (nedan lagen).

Definitionen av oredlighet i forskning är enligt 2 §:

en allvarlig avvikelse från god forskningssed i form av fabricering, förfälskning eller plagiering som begås med uppsåt eller av grov oaktsamhet vid planering, genomförande eller rapportering av forskning.

Nämndens prövning sker stegvis utifrån bestämmelsen ovan.

Nämndens motivering av beslutet

Forskning

Vad som avses med forskning är inte definierat i lagen. I lagens förarbeten anges att nämnden med vägledning av de olika definitioner av forskning som finns och bedömningar i andra förarbeten får ta ställning till om ett ärende gäller forskning enligt lagen.¹ Nämndens bedömning tar sin utgångspunkt i den definition som finns i 2 § lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor; vetenskapligt experimentellt eller teoretiskt arbete eller vetenskapliga studier genom observation, om arbetet eller studierna görs för att hämta in ny kunskap, och utvecklingsarbete på vetenskaplig grund [...]

Ärendet avser misstankar om oredlighet i läroboken [REDACTED] (text 3). Boken anges av [REDACTED] vara en lärobok. I bokens inledning står det att ”Boken är främst avsedd för studenter i marinarkologi, arkeologi och andra historiska ämnen vid universitet och högskolor”. Utifrån bokens innehåll och syfte bedömer nämnden att den inte utgör forskning. Misstankarna mot text 3 omfattas därför inte av lagen och nämndens prövning.

Den forskning som omfattas

Lagen omfattar enligt 3 § forskning som utförs bland annat av universitet och högskolor som har staten som huvudman och som omfattas av högskolelagen (1992:1434), andra statliga myndigheter, kommuner och regioner och vissa andra angivna verksamheter.

[REDACTED] har angivit svensk forskningshuvudman på texterna 1 – 5 och 10a-b. [REDACTED] har angivit svensk forskningshuvudman på text 5. Forskning utförd av svensk forskningshuvudman omfattas av 3 §. [REDACTED] och [REDACTED] omfattas därmed av nämndens prövning.

Artikel 2 har [REDACTED] som medförfattare. Han har angivit universitetet i Southampton som tillhörighet. Nämnden bedömer därför att [REDACTED] del av forskningen inte utförts av en forskningshuvudman som omfattas av 3 §. [REDACTED] del av den anmälda forskningen omfattas därför inte av nämndens prövning.

Preskription

Enligt 8 § i lagen får prövning av oredlighet i forskning inte grundas på omständigheter som är äldre än tio år när ärendet inleds, om det inte finns särskilda skäl för en prövning.

Med särskilda skäl avses exempelvis sådana fall där den påstådda oredligheten har haft eller riskerar att få stora eller allvarliga följd effekter för forskningen eller samhället i övrigt, till exempel för människors hälsa eller för hur processer, metoder eller produkter utformas. Ett annat särskilt skäl kan vara att nämnden önskar granska tidigare forskning av forskare som har gjort sig skyldiga till oredlighet.¹

Texterna 1, 2, 4, 5 och 10a-b är publicerade och skrivna under de senaste tio åren och omfattas därmed av nämndens prövning.

Texterna 6 – 8 var äldre än tio år när ärendet inleddes. Nämnden bedömer att det inte finns särskilda skäl att frångå preskriptionstiden och prövar därmed inte de misstankar som rör dessa texter.

Planering, genomförande eller rapportering av forskning

De avvikelser som kan utgöra oredlighet i forskning ska enligt definitionen i 2 § lagen ha begåtts vid planering, genomförande eller rapportering av forskning. Det innebär att begreppet oredlighet avser avvikelser under hela forskningsprocessen.² Med rapportering avses både publicering och andra typer av offentliggöranden.³

Nämnden bedömer att texterna 1, 2, 4,5 och 10b är att betrakta som rapportering av forskning samt att ansökan 10a är att betrakta som planering.

Fabricering, förfalskning eller plagiering

De former av oredlighet som nämnden ska pröva är fabricering, förfalskning och plagiering. Begreppen är inte definierade i lagen, men i förarbetena refereras till

¹ Prop. 2018/19:58, s. 104.

² Prop. 2018/19:58, s. 100.

³ Prop. 2018/19:58, s. 49.

att de finns beskrivna i forskningsetiska kodexar och riktlinjer som till exempel Den europeiska kodexen för forskningens integritet^{4,5}

Förfalskning avser manipulering av forskningsmaterial, utrustning eller processer eller att data eller resultat ändras, utelämnas eller undanhålls utan att det är berättigat.

Plagiering innebär att en forskare använder andras texter, idéer eller arbeten utan att ge tillbörligt erkännande till ursprungskällan.⁶

1. Rapport: [REDACTED]

Misstanken rör att det i rapporten finns plagiering av anmälares idéer, data och resultat och att [REDACTED] skulle framställt det som att de vore hans egna. Anmälares påtalningar även att han borde varit medförfattare till rapporten.

Nämnden konstaterar att den anmälda texten är en rapport över en undersökning som anmälares varit biträdande projektledare och [REDACTED] projektledare för. Huvuddelen av rapporten har författats av [REDACTED] men några kapitel har andra författare, dock inte anmälares. Nämnden bedömer att anmälares projektbidrag nämns ett flertal gånger i rapporten. Den finansiering som anmälares sökt och fått nämns i rapporten.

Nämnden anser att rapporten ger en schematisk bild av den undersökning som utförts, vilka som deltagit, vad de bidragit med och vilka finansörerna varit. Det är alltså inte fråga om plagiering av data eller resultat. Huruvida delar av det som redovisas har sitt ursprung i idéer från anmälares kan nämnden inte bedöma utifrån vad som framkommit i ärendet.

Om någon väsentlig faktauppgift avsiktligt beskrivits tendentiöst, eller om det givits någon vilseledande uppgift om någon av de deltagande forskarna, kan det vara en fråga om andra avvikelser från god forskningssed än oredlighet i forskning. Även frågan om medförfattarskap kan vara fråga om en annan avvikelse från god forskningssed än oredlighet i forskning.

2. Artikel: [REDACTED]

Misstanken rör att [REDACTED] har hämtat textstycken, bilder och figurer från andra texter som har [REDACTED] som författare.

Nämnden konstaterar att [REDACTED] nästintill ordagrant använt omfattande textstycken från andra texter; särskilt från text 1 ovan, utan att någon hänvisning gjorts till ursprungskällan. Även bilder och figurer återfinns i de andra texterna. Återanvändning av egna texter innebär inte att andras texter används. Det utgör därför inte plagiering i lagens mening. Istället kan det röra självplagiering och en fråga om andra avvikelser från god forskningssed än oredlighet i forskning.

⁴ The European Code of Conduct for Research Integrity. Berlin: All European Academies (ALLEA); 2023, kap. 3.1.

⁵ Prop. 2018/19:58, s. 45, 100.

⁶ Prop. 2018/19:58, s. 45, 100.

4. Bokkapitel:

Misstanken rör att [REDACTED] plagierat en tidigare publicerad engelsk version i bokkapitlet samt att det är tveksamt huruvida bokkapitlet är en omarbetad och utökad version vilket anges.

Nämnden konstaterar den anmälda texten är en svensk version av sitt engelska original. [REDACTED] är författare till båda texterna. Nämnden noterar att det finns en tydlig hänvisning i den anmälda texten som anger att det är en omarbetad och utökad version av en tidigare publicerad artikel på engelska.

Nämnden bedömer att en publicering av samma text på olika språk, där det finns en hänvisning till den tidigare publicerade texten, inte är plagiering.

5. Konferenspublikation:

Misstanken rör en misstanke om plagiering genom att en konferenspublikation innehåller flera textstycken som också återfinns i en artikel. [REDACTED] och [REDACTED] vid Stockholms universitet är författare på båda texterna.

Nämnden konstaterar att den anmälda texten är en förkortad version av en tidigare publicerad text. Stora textstycken, struktur, bilder och bildtexter överensstämmer. Det finns en hänvisning till den tidigare publicerade texten. Hänvisningen är i en fotnot och av generell karaktär. Det framgår inte av fotnoten att delar av texten varit publicerad tidigare. Nämnden konstaterar att det är samma författare på de båda texterna. Återanvändning av egna texter innebär inte att andras texter används. Det utgör därför inte plagiering i lagens mening. Istället kan det röra självplagiering och en fråga om andra avvikelser från god forskningssed än oredlighet i forskning.

9. och 10. Frågan om förfalskning

Den första misstanken om förfalskning rör att [REDACTED] felaktigt har angett finansiering från en bidragsgivare i en text; finansiering som lämnats till en annan forskargrupp än [REDACTED]. Anmälaren menar att hans namn borde ha nämnts i artikeln och tillsammans med bidragsgivarens.

Nämnden anser att frågan om hur finansiering beskrivs eller redovisas i detta fall inte rör frågan om oredlighet i forskning.

Den andra misstanken om förfalskning rör en ansökan om dyktillstånd hos Länsstyrelsen och den rapport som lämnades in efter utförd dykning. Anmälaren anser att det förs fram kritik mot hans undersökningar i de två texterna.

Nämnden konstaterar att de två texterna inte i första hand handlar om de undersökningar där anmälaren deltagit. De beskrivningar som görs av undersökningsplatsen kan ses som generella. Det som anmälaren anger som förfalskning bedömer nämnden inte är en fråga om oredlighet i forskning. Att ge

vilseledande uppgifter om en persons insats i forskningen kan vara en annan avvikelse från god forskningssed.

Övrig kritik som riktas mot [REDACTED] i anmälan anser nämnden inte berör frågan om oredlighet i forskning.

Sammanfattning av beslutet

Sammanfattningsvis finner nämnden att [REDACTED] och [REDACTED] inte gjort sig skyldiga till oredlighet i forskning.

Avvikelse från god forskningssed som ligger utanför nämndens prövningsområde prövas i stället av forskningshuvudmannen enligt 1 kap 17 § högskoleförordningen (1993:100), det vill säga Södertörns högskola och Stockholms universitet i detta fall.

Nämnden har fattat beslut i detta ärende efter föredragning av handläggaren Magnus Gudmundsson.

Svante O. Johansson
Ersättare för ordföranden

Magnus Gudmundsson
Handläggare